

HOMOKI-NAGY MÁRIA\*

## A bírói felelősség az 1869:IV. tc. alapján\*\*

A polgári állam megteremtésének egyik meghatározó alapelve az államhatalmi ágak szétválasztása, azaz a törvényhozó, a végrehajtó és a bírói hatalom elkülönítése. Magyarországon a polgári államszervezet kialakítását elindító 1848. évi áprilisi törvények a törvényhozó és a végrehajtó hatalmat ténylegesen elválasztották egymástól, de az önálló és független bírói hatalom kialakítására ekkor nem került sor. A szabadságharc bukását követő neoabszolutista kormányzati hatalom, a birodalom egységesítésének érdekében új bírósági szervezetet hozott létre. Ez a polgári alkotmányosság elvének is megfelelt volna, hiszen egyrészt a bírói hatalmat elválasztotta a végrehajtó hatalomtól, másrészt a kétfokozatú jogorvoslati rendszernek megfelelő négy szintű bírói szervezetet alakított ki, ahol a legfőbb törvényszék hatásköre ténylegesen a jogegység megteremtésére irányult. Mindehhez hozzátartozott az osztrák törvényeknek, köztük az osztrák polgári és büntető eljárási kódexeknek a hatálybalépítése. Ez utóbbi azért volt fontos, mert az állandó bíróságok megszervezése azt is lehetővé tette, hogy az egyes perceselekmények elvégzését meghatározott időhöz kössék, ezáltal kényszerítve a feleket a határidők betartására.<sup>1</sup> Bár az új, állandóan működő bírósági szervezet hatékonyabban működhetett volna a korábbi, időszakosan működő bíróságainknál, az osztrák hatóságoknak nem sikerült ezt megvalósítani. A császári és királyi törvényszékek felállításra kerültek. Területi illetőségük az újonnan kialakított közigazgatási rendszernek megfelelően a kerületeken belül létrehozott, fenntartott vármegyék területére esett. Ugyanakkor több megyét összevon- tak. Ez történt Békés és Csanád megye esetében is, ahol az újonnan felállított törvényszék Békés-Csanád megye területi illetékességét valósította meg.<sup>2</sup> Az első fokon eljáró járásbíróságokat sem sikerült maradéktalanul megszervezni, egyrészt a régi szolgabírói hivatalok hatáskörébe utalták a járásbíróságok hatáskörébe tartozó ügyeket. Ez különösen a telekkönyvi eljárásoknál volt lényeges, hiszen az Osztrák Polgári Törvénykönyv szabályozta a telekkönyv intézményét, miközben az Magyarországon még nem nyert bevezetést. Ezért az ingatlan javak tulajdonos változásait a szolgabírói hivatal által

\* egyetemi tanár, Szegedi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar

\*\* A mű a KÖFOP-2.1.2-VEKOP-15-2016-00001 azonosítószámú, „A jó kormányzást megalapozó közszolgálat-fejlesztés” elnevezésű kiemelt projekt keretében működtetett *Államtudományi Kutatóműhely* keretében, a Nemzeti Köszolgálati Egyetem és a Szegedi Tudományegyetem együttműködésével készült.

<sup>1</sup> BÓNIS GYÖRGY – DEGRÉ ALAJOS – VARGA ENDRE: *A magyar bírósági szervezet és perjog története*, Zalaegerszeg, 1996. 2014–210. pp.

<sup>2</sup> BÓNIS – DEGRÉ – VARGA: 1996, 195–198. pp.; Magyar Nemzeti Levéltár Csongrád Megyei Levéltára (MNL CSML) Békés-Csanád megyei törvényszék iratai IV.B.157.

vezetett ún. „nyilvántárakban”<sup>3</sup> kellett rögzíteni, amelyek a későbbiekben a telek-  
könyvi jegyzőkönyvek alapjait is képezték. Másrészt a járásbíróknak két típusát  
hozták létre, melyek hatáskörét a gyakorlati életben nem lehetett mindig pontosan meg-  
állapítani.<sup>4</sup>

A fellebbviteli fórumként felállított cs. és kir. kerületi főtörvényszékek létrehozatala  
sem ment egyik pillanatról a másikra. Területi illetékesség szempontjából öt kerületi  
főtörvényszék felállítására került sor, melyek közül előbb csak hármat, majd még kettőt  
hoztak létre. Ez azonban azt jelentette, hogy a törvényszékek időnként nem tudták hova  
továbbítani a fellebbezés folytán becsomózott pertesteket. Talán ennek is köszönhető,  
hogy egy-egy perben – a levéltári források alapján – azt lehet megállapítani, hogy ugya-  
nazon ügyben két főtörvényszéki ítélet is született. Az egyiket a Debreceni székhelyű, a  
másikat a nagyváradi székhelyű főtörvényszék hozta meg.<sup>5</sup>

A bírói gyakorlat számára a legnagyobb problémát mégis az okozta, hogy a legfőbb  
törvényszék székhelye Bécsben volt, amely tény már önmagában az osztrák hatalomtól  
való teljes függést, azaz a teljes alárendeltséget jelentette. Bár arra is találunk forrást,  
hogy a legfőbb Törvényszék és Semmitőszék azért módosított egy végítéletet, mert az  
alsóbb bíróságok az Osztrák Polgári Törvénykönyvre hivatkozva, figyelmen kívül hagy-  
ták azokat a korábbi magyar jogforrásokat, amelyeket nem helyeztek hatályon kívül a  
neoabszolutizmus idején.<sup>6</sup>

Nem csodálkozhatunk azon, hogy az októberi diploma kihirdetését követően, amikor  
alkotmányjogi szempontból az 1847-es állapotokat állították helyre, azaz megszüntették  
a kerületeket, visszaállították a régi vármegyék hatáskörét, az uralkodó kinevezte a  
főispánokat, a magyarok azonnal követelték az osztrák bírósági szervezet felszámolását.  
Ez ténylegesen az országbírói értekezleten elfogadott ITSZ rendelkezésével következett  
be, amikor az 1848. áprilisi törvények meglévő bírósági szervezetet állították vissza  
bizonyos módosításokkal. Miután az áprilisi törvények nem érintették magát a bírósági  
rendszert – az úrszékek kivételével – valójában a régi, rendi korszakban is már elavultnak  
mondható, a rendi különbségeket figyelembe vevő, időszakosan működő szervezetet  
állították helyre: „A volt magyar bíróságok visszaállíttatnak.”<sup>7</sup> A jobbágyfelszabadításra  
tekintettel a földesúr bírói joghatósága megszűnt. Első fokú bírósággá a községi bíró  
két előjáróval, szabad királyi városokban a régi városi törvényszék, vármegyékben a  
régiszigetbírói és alispáni székek, valamint a vármegye törvényszéke működött, de meg-  
maradt a kiváltságos kerületek bírósági rendszere is. Felső szinten ismét visszaállították  
a négy kerületi táblát, valamint a Királyi Táblát és a Hétszemélyes Táblát.<sup>8</sup>

A mindennapok gyakorlatában ezek a szervezeti átalakítások nem voltak egyszerű-  
ek, hiszen a folyamatban lévő perek sorsa is ehhez igazodott. Másrészt egyes bírói fő-

<sup>3</sup> MNL CSML Békés-Csanád megyei törvényszék iratai IV.B. 157. a 1855.

<sup>4</sup> BÓNIS – DEGRÉ – VARGA: 197. p.

<sup>5</sup> MNL CSML Békés-Csanád megyei törvényszék iratai IV.B.157.a.

<sup>6</sup> MNL CSML Békés-Csanád megyei törvényszék iratai IV.B.157.a

<sup>7</sup> Ideiglenes Törvénykezési Szabályok b) I. fejezet ; Magyar Törvénytár, Grill K., Budapest, 1896

<sup>8</sup> STIPTA ISTVÁN: *A magyar bírósági rendszer története*. Multiplex Media-Debrecen U.P. Debrecen, 1997.  
117–119. pp.

rumok hatáskörét is módosították, amellyel tovább növekedett a jogbizonytalanság.<sup>9</sup> Mindezen problémáktól függetlenül a visszaállított megyei törvényszékeken, nagy örömmel jelentették be, hogy a régi magyar jogszabályok alapján, magyar nyelven kezdhetik meg működésüket.<sup>10</sup>

Maguk a törvényalkotók is érezték, hogy a régi bírósági szervezet visszaállítása csak ideiglenes lehet, hiszen működésük ideiglenes jellegét meg kellett szüntetni és állandóan működő szervezetet kellett kialakítani. Másrészt meg kellett határozni a bíróságok személyi összetételét és az ítélelhozatalhoz szükséges bírói tanács tagjainak a számát. Az osztrák hatóságok a neoabszolutizmus idején előírták, hogy a cs. és kir. törvényszékek bírónak valamint az ügyvédeknek kötelező az osztrák törvényekből vizsgát tenniük, de nem határozták meg a bíróvá válás feltételeit. Tekintettel arra, hogy a közigazgatás és a bírói hatalom szétválasztása még nem történt meg, a vármegyék, a szabad királyi városok és a kiváltságos kerületek, mint a közigazgatási hatalom gyakorlóinak a hatáskörébe tartozott annak megállapítása, hogy a bíróságokon kik és hányan alkotják az eljáró bírói testületet.<sup>11</sup> Mindezen problémák mellett természetesen folyamatosan működtek a bíróságok és biztosították azt a jogfolytonosságot, amelyet az 1848 előtti és az azt követő időszak között kellett kialakítani, s amelyre már az Országbírói Értekezlet is utaltak 1861 elején.

Az igazságszolgáltatás alkotmányos rendszerének kialakítása ezzel a kiegyezést követő időszakra maradt és egyike volt azon feladatoknak, amelyet már 1867-ben a Képviselőházban tárgyaltak. „A közigazgatás egyik ágában sem érezhető annyira a reform szükségessége, mint az igazságszolgáltatás terén. Törvénykezésünk hiányai általánosan ismeretesek. E hiányoknak megvolt eddig azon mentségök, hogy az alkotmány nem volt helyreállítva, hogy az országgyűlés nem élhetett törvényhozási jogával.”<sup>12</sup> Az igazságügyi miniszter törvényjavaslat csomagot terjesztett elő, amely tartalmazta a törvénykezési rendtartás, a bírói felelősség, a büntető törvény és a bűnvádi perrendtartás kérdését, sőt a szellemi tulajdon védelmére vonatkozó előterjesztést is. A bírói szervezetre vonatkozó miniszteri előterjesztés országgyűlési vitája során több kérdés vetődött fel, melyek közül az egyik legfontosabbnak az bizonyult, hogy a királyi járásbíróságok hatáskörébe utalt ügyekben elegendő egyes bírónak eljárni. A neoabszolutizmus időszakát leszámítva Magyarország ezt az eljárási formát nem ismerte, mindig bírói testület döntött a peres ügyekben. Éppen ezért még ha taxatív nem is lehetett felsorolni, hogy milyen ügyek tartozzanak az egyes bíró hatáskörébe, meg kellett indokolni, melyek azok a kisebb perértékű, illetve kisebb súlyú ügyek, ahol elegendőnek bizonyult az egyes bírói döntés. A vita során abban egyetértés mutatkozott, hogy „az egyszerűbb, csekélyebb

<sup>9</sup> Nem volt egyértelmű, hogy az ősiségből fakadó birtokperek mely bírói fórumok előtt voltak indíthatók, hiszen a felszabadított jobbágyság között is keletkeztek öröklési perek, amelyek alapját az ősi vagyon képezte, vagy a nemesek körében sem volt egyértelmű, hogy a megyei törvényszéknél, vagy a birtok fekvése szerint illetékes kerületi táblánál kell-e a keresetlevelet benyújtani. Ez utóbbira jó példa a Kállay nemzetség osztatlan állapotban maradt ősi jószág, amelynek jelentős része a Békés megyében található Kaszaperhez tartozott, miközben a nemzetség birtokközpontja Szabolcs megyében volt. A kérdést végül a Királyi Tábla döntötte el és jelölte ki az osztályos perben illetékességgel bíró törvényszéket. MNL CSML Békés-Csanád megyei törvényszék iratai IV.B.157.a.1858.

<sup>10</sup> MNL CSML Csongrád megyei törvényszék iratai IV.B.

<sup>11</sup> Magyar Törvénytár, ITSZ I.

<sup>12</sup> Képviselőházi Napló CXLI. országos ülés 1867. június 18.

értékű, gyors elintézést igénylő”<sup>13</sup> ügyeket meg kellene határozni. De mit jelentenek ezek? Igaza volt Tóth Gáspárnak abban, hogy e fogalmak nem határozhatók meg pontos törvényi fogalomként, hiszen minden embernek más ügy lesz egyszerűbb, más ügy lesz csekélyebb érvényű, ugyanakkor minden egyes ember azt szeretné, ha az ő ügyében járna el a bíróság a leggyorsabban. Ha megvizsgáljuk az 1871:XXXI. törvény rendelkezését a járásbírók hatásköréről, azt tapasztaljuk, hogy a törvényalkotók az 1861-ben visszaállított bírói szervezetre támaszkodva rögzítették, hogy a járásbírók hatáskörébe azok a polgári peres és nem peres ügyek tartoznak, amelyeket „az eddig fennállott egyes bíróságokhoz (jelesen a szolgabíró, városi bíró, kerületi főbíró és egyes bíróhoz)” utasítottak a korábbi jogszabályok. Ide tartoztak többek között a mezei rendőri törvényben [1840: IX.tc.] meghatározott esetek, amelyeket korábban a szolgabírónak kellett eldöntenie, valamint azok a kisebb súlyú büntető ügyek, amelyeket az 1848:XVIII. törvénycikkben megfogalmazott sajtóvétségek és az 1848: XXXI. törvényben rögzített a színházak működtetését és az egyes színművek előadásával kapcsolatos sérelmek körébe estek. Azaz, bár taxatív felsorolását a törvény nem adja a járásbírók hatáskörének, kimondható, hogy tényleg a kis perértékű, csekélyebb súlyú ügyek elintézése került a járásbírók hatáskörébe. De ezen kívül sokkal fontosabb lett az a törvényi rendelkezés, amely a telekkönyvek vezetését is a kir. járásbírók hatáskörébe utalta, különös tekintettel arra, hogy ezzel összefüggésben a járásbírókhoz kinevezett bírák közül egyeseket kifejezetten ún. telekkönyvi bírónak neveztek ki. Ez lehetővé tette, hogy az ingatlanforgalom és az ingatlan javak tulajdon- és birtokviszonyai közhiteľű nyilvántartásban kerüljenek rögzítésre. Nem tartozik e tanulmány témájának keretei közé, hogy a telekkönyvek vezetéséről, annak szabályairól szóljak, de meg kell jegyezni, hogy a bírói felelősség körében több esetben éppen a túlterhelt, telekkönyvi bírákról maradtak fenn feljegyzések, akik a beérkezett iratok alapján, nem időben, nem pontosan tették meg a bejegyzéseket, vagy arra is található példa, hogy az ügyfél számára szükséges másolatok kiadásakor járt el törvényellenesen a telekkönyvi bíró. Törvényszéki írnok ellen nyújtott be panaszt telekkönyvi bejegyzést kérő ügyfél. A panaszosnak telekkönyvi másolatra volt szüksége, amelyet az érintett írnok elkészített, de a törvényesen előírt illetéknél, az írnok „saját fáradozásaiért” többet kért. A panaszos ezt nem akarta kifizetni, sőt panaszt emelt az írnok felettesénél. A fegyelmi eljárás során megállapítást nyert, hogy nem először próbálkozott az írnok többlet bevételhez jutni, amellyel kimerítette a fegyelmi vétség tényálladékát. A fegyelmi bíróság pénzbüntetésre ítélte.<sup>14</sup>

Mint említettem, már 1867-ben napirendre került a bírósági szervezet kérdése az országgyűlésen. Ennek a kérdésnek a törvényi rendezését meg kellett előznie a bírói hatalomról szóló 1869: IV. törvény elfogadásának, amely rögzítette, hogy „az igazságszolgáltatás a közigazgatástól elkülönítetik. Sem a közigazgatási, sem a bírói hatóságok egymás hatáskörébe nem avatkozhatnak.” [1869:IV.tc. 1.§] Ez a rendelkezés lett az alapja az új bírósági szervezet kiépítésének. De ez a törvény határozta meg a bírói hiva-

<sup>13</sup> TÓTH GÁSPÁR: *A polgári bíróságok szervezéséről*. In: Magyar Jogászegyleti Értekezések XXXIV. Franklin Társulat, Budapest, 1887. 3. p.

<sup>14</sup> MNL CSML Szegedi Ítélettábla Elnöki iratok VII.1. 14.doboz, 1896.

tás személyi feltételeit, kimondta a bírói függetlenség elvét, szólt az összeférhetetlenségről, a bírák elmozdíthatatlanságáról és a hatásköri összeütközésről is.<sup>15</sup>

Az egységes bírósági szervezetet azonban csak akkor lehetett megszervezni, ha előbb Magyarország területi egységét helyreállították, másrészt a közigazgatásra és a bírói szervezetre jellemző, a rendi kiváltságokon alapuló különbségeket megszüntették. Ebből a szempontból fontos volt Magyarország és Erdély unióját megvalósító 1848: VII. törvénynek és a kolozsvári országgyűlés által elfogadott 1848:I. törvénynek a hatálybaléptetése. Az egységes közigazgatási rendszer a köztörvényhatóságokról szóló 1870:LXII. törvénnyel valósult meg, mert ez tette lehetővé, hogy az addigi kiváltságos kerületek megszűntek, helyükbe a vármegyék és a törvényhatósági jogú városok léptek. Ezzel az általános hatáskörű királyi törvényszékek és a királyi járásbíróóságok területi illetékességét lehetett meghatározni. Az újonnan megszervezett vármegye hatóságának semmilyen befolyása nem lehetett a királyi törvényszékek és járásbíróóságok működésére. – A két hatalmi ág elkülönítését jól mutatja a törvényszékek székhelyeinek kijelölése körüli vita, valamint az a kérdés, milyen épületeket kapnak az új bíróságok. Legtöbb helyen nem állt rendelkezésre megfelelő, üres épület, ezért gyakran a törvényhatósági jogú városok vagy a rendezett tanáccsal bíró városok régi „város házaiban” nyertek elhelyezést. Ez a megoldás azt eredményezte, hogy ugyanazon épületben dolgoztak a közigazgatás hatalmi szervei és tisztségviselői és az igazságszolgáltatás testületei. Fizikai értelemben a társadalom széles rétegei számára nem vált egyértelművé, hogy a két hatalmi ág elkülönült. Erre hivatkozott a Szegedi törvényszék elnöke *Marinkics Mihály*, amikor a törvényszék új épületének kijelölését sürgette.<sup>16</sup> – Az egységes közigazgatási rendszer megszervezése után következhetett csak a bíróságok szervezeti rendszerének kialakítása. Hiszen a vármegyéken belül kialakított járások alapján lehetett a királyi járásbíróóságokat is megszervezni. Így születhetett meg az 1871: XXXI. tc., amely az elsőfolyamodású bíróságokról, azaz a járásbíróóságokról és az általános hatáskörű királyi törvényszékekről intézkedett. Különösen fontos volt az első fokú bíróságok megszervezése, hiszen a mindennapi életből adódó viták, ellentétek, az élet természetes rendjét jelző örökösödési ügyek nem túrták a jogbizonytalanságot. E törvény rendelkezései szerint, illetve az ezt életbe léptető 1871: XXXII. tc. szabályai alapján állapították meg az elsőfolyamodású bíróságoknak a székhelyét. Általános elvként érvényesülhetett az a szabály, hogy minden megyeszékhelyen legyen törvényszék. Ez azonban nem jelentette azt, hogy egy megyében csak egy törvényszéket állítottak fel, hiszen Csongrád megyében 1871-ben Szeged és Hódmezővásárhely székhellyel is működött egy-egy kir. törvényszék. A járások megszervezése, területük kialakítása sem ment egyik napról a másikra, ezért a járásbíróóságok székhelyének kijelölése sem volt egyszerű. A megyék természetesnek vették, hogy befolyással lehetnek a járásbíróóságok számára és székhelyeik kijelölésére. Az elsőfolyamodású bíróságok megszervezésére, a székhelyek kijelölésére vonatkozó javaslatot az országgyűlés 1870-ben kezdte el tárgyalni, s ennek során elfogadásra került az a javaslat, hogy „a közös székhelyen levő törvényszék mellett önálló

<sup>15</sup> MÁTHÉ GÁBOR: *A magyar burzsoá igazságszolgáltatási szervezet kialakulása 1867–1875*. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1982.; STIPTA: 122.p.; BÓNIS –DEGRÉ – VARGA: 205–216. pp.

<sup>16</sup> HOMOKI-NAGY MÁRIA (szerk.): *A Szegedi Törvényszék története I. A Szegedi Törvényszék épületeinek története*, Szeged, 2014.

járásbíróságot”<sup>17</sup> is állítsanak fel. Szeged vonatkozásában ez azt jelentette, hogy egyrészt igényt tarthatott arra, hogy királyi törvényszék székhelye legyen, másrészt a lakosság számaránya alapján járásbíróság székhelyéül is szolgáljon. Ezen túlmenően a város azt a javaslatot támogatta, hogy az újonnan megszervezendő bíróságok társasbíróságok legyenek,<sup>18</sup> illetve a város gazdasági élete, az iparosok, kereskedők tevékenysége megkívánta, hogy a felállítandó törvényszék „váltótörvényszéki osztállyal” is bírjon. Szeged, a város lakosságának számarányára hivatkozva három, sőt Újszeged területét is figyelembe véve négy járásbíróságot szeretett volna kialakítani, amely törekvése szorosban kapcsolódott közigazgatási határainak bővítésére tett törekvéseihez.<sup>19</sup> Szeged város Törvényhatósági Bizottságának iratai között őrzik azt a minisztériumi rendeletet, amely az 1871. évi XXXII. törvénycikk felhatalmazása alapján<sup>20</sup> meghatározta „az első folyamodású királyi törvényszékek és járásbíróságok székhelyei és a járásoknak a törvényszéki kerületekbe való beosztását.” Csongrád megyében királyi törvényszéki székhelyként jelölték ki, Szegedet és Hódmezővásárhelyt, valamint Csanád megye székhelyét Makót. A makói törvényszék illetékességi területén Makó, Nagylak és Battonya, Szeged illetékességi területén Szeged és Csongrád, Hódmezővásárhely illetékességi területén Hódmezővásárhely és Szentés lett járásbírósági székhely.<sup>21</sup>

Az újonnan megszervezett bíróságok működése, valamint e bíróságok fenntartása sokba került az állami költségvetésnek, s nem is volt indokolt ennyi bíróságot működtetni. Ezért rövid időn belül a kormány racionalizálni szándékozott az első fokú bíróságok számát, ami az országgyűlés képviselőházában igen komoly vitákat váltott ki.<sup>22</sup> Az 1875-ben bekövetkezett módosítás azt eredményezte, hogy a hódmezővásárhelyi és a makói székhelyű törvényszéket megszüntették, és Csongrád - Csanád megyére kiterjedő illetékességgel Szeged székhellyel szervezett kir. törvényszék működött.

A korabeli sajtóban gyakran cikkeztek a polgári alkotmányosságnak megfelelő közigazgatási és bírósági szervezet kialakításáról. A Szegedi Híradó hasábjain rendszeresen közöltek apró híreket arról, hogy lesz e törvényszéki székhely Szegeden, ki lesz annak első elnöke és időnként magáról az igazságszolgáltatás alapelveiről is jelentettek meg véleményeket. Amikor az 1869. IV. tc. rögzítette a bírói függetlenség elvét, a jogállamiság kialakításának szükségességét hangsúlyozva jelentette meg vezércikkét K.L. a helyi sajtóban. A cikk megjelenésekor – 1871. szeptember 24-én – még nem vált ismertté, hogy ki lesz a szegedi székhelyű királyi törvényszék elnöke. „Föl kell tennünk, hogy különösen kitűnnek – a törvényszéki elnökök – szeplőtlen jellem és szakavatottság által, s bizton elvárhatjuk tőlük, hogy hivatásukban lelkiismeretesen és szorgalmasan fognak eljárni. A szilárd jellemet, az igazi szakavatottságot, a tiszta lelkiismeretet és az

<sup>17</sup> MÁTHÉ: 141. p.

<sup>18</sup> Szegedi Híradó (SZH) 1871. 50. sz.

<sup>19</sup> MÁTHÉ: 141–143. pp. Ezt a „harcot” kiválóan jellemezte RUSZOLY JÓZSEF: *Szeged megyétől nagy Szegedig* c. munkájában. Szeged, Móra F. Múzeum, 1987.; CSML Szeged város közgyűlésének iratai. 1871.; RUSZOLY JÓZSEF: *A szegedi népképviselői közgyűlés 1848–1871*. Szeged, 1984.

<sup>20</sup> „Az első folyamodású kir. törvényszékek száma egyelőre 102-ben, a járásbíróságoké pedig 360-ban állapítatik meg.” 1871: XXXII. tc. 1. §.

<sup>21</sup> MNL CSML IV.B. 1105.b, Szeged város törvényhatósági bizottságának iratai, közgyűlési iratok, 1871.; HOMOKI-NAGY (szerk): *A Szegedi Törvényszék története I.*

<sup>22</sup> MÁTHÉ GÁBOR: *Az „igazságügyi átrendezés” – reorganizáció – epuráció a fúzió idején ...* In: 65 Studia in honorem István Stipta, KGRE ALK Budapest, 2017. 259–267. pp.

ernyedetlen szorgalmat, a gyors és igazságos törvénykezés e tényezőit, eddigi bíráinknál csak elvétve észleltük; az új szervezés csak e szomorú állapot romjain ülheti diadalát.” A cikk írója nem dicsérte a korabeli bíróságok működését. Jól érzékeltette mindazt a társadalmi elvárást a bírókkal szemben, amelyet a törvény határozott meg személyi követelményként. Ezek közül a feddhetetlenség, és a kellő szakmai felkészültség voltak a legfontosabbak. Az újságíró véleménye szerint az „igazságszolgáltatás sarkköve és sacramentuma: a bírói függetlenség (a szó legtagasabb értelmében).” Ennek a függetlenségnek egyik lényege, hogy „a bírakat a kormány nevezi ki,” akik ezáltal nem függenek választóik „szeszélyeitől”.<sup>23</sup> A cikk írójának nem voltak egészen pontos információi. A hatalmi ágak szétválasztásának és a bírói függetlenség alkotmányos elvének érvényesítése megkövetelte, hogy a bírakat a törvényben meghatározott feltételek megléte esetén az igazságügyi miniszter előterjesztésére a király nevezze ki, és az ítéleteket a bíróságok a király nevében hozzák. A rendi kor vármegyei bíráit, szolgabíráit, a vármegye közgyűlése választotta, így egy-egy bíró, szolgabíró joggal félthette állását választóinak döntésétől. Ezt szüntette meg az új törvény, mely kinevezéshez – és nem választáshoz – kötötte a bírói szék betöltését. Ugyancsak fontos eleme lett a bírói függetlenség biztosításának, hogy „a kormány lélektanilag jár el, midőn az anyagi függetlenség biztosításában egyszersmind az erkölcsi függetlenség biztosítékát látja.” Annak kimondása, hogy a bíró az államtól kapott fizetésén kívül<sup>24</sup> senkitől sem fogadhat el semmilyen juttatást, – „a törvényben meghatározott illetékek és díjakon kívül ingyen tartozik a feleknek igazságot szolgáltatni”[1869:IV.tc.] – lényeges eleme volt a jogbiztonság megteremtésének. A bírakat és az ügyészeket a törvényben meghatározott fizetési osztályokba sorolták, s az osztályonként és fokozatonként megállapított fizetéssel kívánta a bírák – ügyészek anyagi függetlenségét biztosítani. Attól függően, hogy ki, hogyan teljesítette a bíróvá válás feltételeit, ki mennyi időt töltött el bíróként, hogyan végezte hivatását, kerültek egyre magasabb fizetési osztályba. Ez a megoldás adott esetben a jó munka elismerését is jelentette. Később ezt a rendszert egyre többen bírálták, részben mert nem tartották elegendőnek a bírák anyagi megbecsülésére, másrészt a bírósági szervezet reformjait követően a fizetésekben nem jelentkezett az a különbség, ami egy gyakornok és egy ténylegesen kinevezett bíró fizetése között kellett volna lennie.<sup>25</sup>

A bírói függetlenség alatt ténylegesen azt kellett és azt kell érteni – a szó legtagasabb értelmében –, hogy a bíró köteles a törvényeket és az országos szokásjogot betartani, ítéleteket ez alapján kell meghozni, és senki sem befolyásolhatja az ítélet meghozatalában. A bírói függetlenség szorosan összekapcsolódik annak igényével, hogy jól képzett bírakat nevezzen ki az uralkodó, s ennek alapján lehet a bírók felelősségéről beszélni. Nem véletlenül követelték a bírói hatalomról szóló törvény képviselőházi előterjesztését

<sup>23</sup> SZH 1871. szeptember 24.; HOMOKI-NAGY: *A Szegedi Törvényszék története I.*

<sup>24</sup> Az első folyamodású bíróságok és ügyészségek személyzetének járandóságait ugyancsak törvényben rögzítették – 1871: XXXIII. tc. 8.§ – ezzel is biztosítva azt az alapelvet, hogy a bírák megállapított fizetését nem lehetett csökkenteni. A törvény rendelkezése szerint fizetési osztályokat állítottak fel, melyet figyelembe kellett venni, ha egy bírót valamely bíróságra kineveztek.

<sup>25</sup> GRANDPIERRE EMIL: *Pár szó a bírói szervezet reformjáról.* Erdélyrészi Jogi Közlöny I. évf. 9.sz. Kolozsvár 1908.

követően, hogy a bírák függetlenségét „ugy lefelé, mint fölfelé” is biztosítani kell és a felelősséget valóságosan, ténylegesen lehessen érvényesíteni, ha az szükséges.<sup>26</sup>

Fentebb említésre került, hogy az osztrák hatóságok a neoabszolutizmus idején megkövetelték a bíraktól, hogy a hatályba léptetett osztrák törvényekből levizsgázzanak. De ezen kívül semmilyen feltételt nem szabtak, hogy a vármegyék kit válasszanak meg alispánnak vagy szolgabírónak. A Hétszemélyes Tábla és a Királyi Tábla bírait az uralkodó nevezte ki. A rendi kor viszonyai között nem merült fel annak szükségessége, hogy a bíróvá válás feltételeit meghatározzák. Ezért jelenhettek meg a korabeli bírói testületekről olyan vélemények, mely szerint „az 1872-iki első szervezés alkalmával is számos bírói képesítéssel nem bíró tisztviselőt kelle bíróvá kinevezni.”<sup>27</sup> Egy másik vélemény szerint „az új bírói szervezetnek csak akkor leend gyakorlati értéke s fogantatja, ha a bírói kar függetlenné tételét feltételező szellemi és anyagi része [...] sikeresen oldatik meg. A bírói szervezet jó bírakat tételez föl, jó bírák nélkül a legtokéletebb reform-mű értéktelenné válik. A jó bírakat előteremteni kell. Bírakat nevelni lehet ugyan, de csak akkor, ha erre az előfeltételek megvannak. – Tiszta jellem, nemes erkölcs, alapos szakképzettség, a magasabb társadalmi műveltségnek bizonyos foka, de mindenek fölött a *hívás*, ezek ama kellékek, a melyek a bírót önállóvá, s függetlenné, de magát a jogszolgáltatást is biztossá tehetik.”<sup>28</sup> Ezért volt döntő jelentősége annak, hogy az 1869:IV. tc. meghatározta a bíróvá válás feltételeit, ezek teljesülését az egyes kinevezett bírák fennmaradt személyi lapjai alapján az utókor is ellenőrizheti. A Szegedi kir. Ítéltábla Elnöki iratai között megőrzött adatok igazolják, milyen feltételek teljesítését rögzítették a bírák személyi anyagai között. Jól példázza ezt *Paraszky Gyula* személyi anyaga, aki 1873. július 11-én Nyíregyházán született, a debreceni református jogakadémián 1895. június 17-én fejezte be tanulmányait. Még ugyanebben az évben, Debrecenben jogtudományi államvizsgát tett. A bírói gyakorlati vizsgát Budapesten 1899 decemberében teljesítette. 1895 augusztusában, a Debreceni kerületi Ítéltábla kerületébe díjtalan joggyakornoki kinevezést kapott, 1898-ban a Debreceni királyi Törvényszék aljegyzőjévé nevezték ki, 1900-ban a Körösbányai királyi Járásbíróság albírója lett. 1921. október 25-én nevezte ki a kormányzó a *Szegedi királyi Járásbíróság elnökének*, „a várakozási idejének megrövidítése mellett 1923. május 1. napjával kezdődő hatállyal a II. fizetési csoport 3. fokozatába besoroztatott.”<sup>29</sup> 1933. július 13-i hatállyal lett a *Szegedi királyi Törvényszék elnöke*, „a királyi ítéltáblai bírák részére megállapított III. fizetési csoportba besoroztatott.” 1941-ben a kormányzó által alapított „Nemzetvédelmi Kereszt” viselésére jogosították. 1943. augusztus 31-én – amikor 70. évét betöltötte – nyugdíjazták.<sup>30</sup>

*Szakolczay Lajos* 1892-ben díjas joggyakornok lett, majd 1893-ban aljegyzőnek nevezték ki, amely évben a jogtudományi államvizsgát is letette. 1897-ben tette le a gya-

<sup>26</sup> Képviselőházi Napló 1869. október 27. Várady Gábor.

<sup>27</sup> TÓTH GÁBOR: 9.

<sup>28</sup> PODHORÁNYI GYULA: *A bírói szervezet*. Magyar Jogászegyleti Értekezések XXXVI. Franklin – Társulat, Budapest, 1887. 6.

<sup>29</sup> MNL CSML Szegedi Ítéltábla Elnöki iratai VII.1.; HOMOKI-NAGY MÁRIA – MASA GABRIELLA (szerk.) *A Szegedi Törvényszék története II. Szemelvények a Szegedi Törvényszék bírának életéből*. Szeged, 2015.

<sup>30</sup> HOMOKI-NAGY MÁRIA – MASA GABRIELLA (szerk.): *A Szegedi törvényszék története II. Szemelvények a Szegedi Törvényszék bírának életéből*. Szeged, 2015.



korlati bírói vizsgát, s azt követően 1898-ban nyert albírói kinevezést.<sup>31</sup> Sinka Endre a sárospataki jogakadémia elvégzését követően a Debreceni Ítéltáblánál előbb díjtalan joggyakornok, majd 1896-ban segéddíjas joggyakornok lett. 1897-ben már aljegyző.<sup>32</sup> Regdon Józsefet 1924. február 24-én a Szegedi Ítéltábla területén ideiglenes minőségű díjas gyakornoknak nevezték ki.<sup>33</sup> Lippai Pált 1926. július 8-án díjas gyakornokká nevezték ki a makói járásbíróság polgári ügyszakán, majd ugyanitt a telekkönyvi ügyszakra helyezték át. 1931-ben járásbíróági jegyző lett, s ugyanebben az évben, február 16-án tette le az egységes ügyvéd-bírói vizsgát. 1933-ban nevezték ki járásbírónak.

A fennmaradt személyi anyagok között időnként még azok a megjegyzések is megtalálhatók, amelyek a bírósági fogalmazóknak a gyakornoki időben teljesített munkájára vonatkoztak. Ezek a minősítések is befolyásolták később egy-egy bíró életútját, annak megfelelően, hogy az állam- és jogtudományi szakvizsgák letételét követően, mely törvényszékre nyertek kinevezést. Sőt néha a fegyelmi vétség gyanúja miatt indult eljárások jegyzőkönyvei is őriztek meg adatokat a bírák képzettségéről, hivatástudatukról.<sup>34</sup> A jól képzett és kellő hivatástudattal rendelkező bírótól várható el, hogy „a népből a bírói hatalom iránti bizalom mély gyökeret verjen. [...] A bizalom forrását [...] a társadalmi viszonyokban az képezi, hogy kötelességét mindenki pontosan teljesítse s az, hogy ha nem teljesítené, kötelességének teljesítésére mindenki könnyen szorítható legyen.”<sup>35</sup> A társadalomnak a bírói igazságszolgáltatásba vetett bizalmát jól jellemzi a Szegedi kir. Törvényszék elnökének kinevezése körüli vita. Többen szerették volna ezt a pozíciót betölteni, míg végül Marinkics Mihályt, a kalocsai törvényszék helyettes elnökét nevezte ki a király, aki 1872. január 1-én tette le hivatali esküjét a városi székház tanácstermében. Szeged nem örült annak, hogy idegent – nem szegedi illetőségűt – nevezett ki az uralkodó a szegedi törvényszék élére, ahogy a korabeli tudósító fogalmazott: „az közönségünkre némileg fájdalmas benyomást okozott; ami igen természetes, miután lehetetlen nem éreznünk, hogy e mellőztetés [...] szégyenünkre válik.” Egyben azt is hírül adták, hogy a kinevezett elnökről úgy beszéltek, „mint egyikéről a legkitűnőbb bírónak, ki azon felül, mint ember is a legszigorúbb bírálatot kiállja. Ez mindenesetre megnyugtató körülmény, mert elvégre is földolog az, hogy a kinevezés által az igazságszolgáltatás igényei kielégíttessenek.”<sup>36</sup> Tegyük hozzá, hogy az „igazságszolgáltatás igényeinek” biztosítása egyben a társadalom részéről megnyilvánuló bizalomnak a megvalósulását is jelentenie kellett. Marinkics Mihály a társadalom részéről megnyilvánuló elvárásra úgy reagált, hogy a „vezetésére bízott igazságszolgáltatás a törvény és közönség igényeinek gyors, pontos és részrehajlatlan eljárás által megfeleljen.”<sup>37</sup> Ugyanezt a bizalmat kellett megteremtenie azoknak a bírónak, akiket 1871-ben a járásbíróságokra és a törvényszékekre kineveztek. Szegeden azt sérelmezték, hogy az újonnan kinevezett bírák egy részét nem ismerték. Természetesen nem vonták kétségbe ezen bírák alkalmasságát, de megjegyezték, „most a városi alsóbbrendű tiszt, írnok és egyéb

<sup>31</sup> MNL CSML Szegedi Ítéltábla Elnöki iratok VII. 1. 1891-1950. 1.sz. doboz

<sup>32</sup> MNL CSML Szegedi Ítéltábla Elnöki iratok VII. 1. 1891-1950, A 35.

<sup>33</sup> MNL CSML Szegedi Ítéltábla Elnöki iratok VII. 1. 1891-1950, A 35.

<sup>34</sup> MNL CSML Szegedi Ítéltábla Elnöki iratok VII.1. 14.doboz.

<sup>35</sup> Képviselőházi Napló 1969. október 27. 84. Hoffmann Pál.

<sup>36</sup> SZH 1871. 114.sz.

<sup>37</sup> SZH 1872. 7.sz.

állomásokért eddig talán soha nem tapasztalt tömegben jönnek a folyamodók.”<sup>38</sup> Ebből az újságírói megjegyzésből is érzékelhető, hogy a közigazgatás és a bírói hatalom szétválasztása a gyakorlatban nem volt egyszerű.

A bírói függetlenség biztosításához nem volt elegendő annak kimondása, hogy senki sem befolyásolhatja a bírót az ítélet meghozatalában, de rögzíteni kellett az ún. összeférhetetlenségi szabályokat is. A bírakkal szemben támasztott összeférhetetlenségi elveket a mai napig érvényes és megfontolandó erkölcsi normaként rögzítette a korabeli újságíró: „Mi egy kiválóan politikai és politikázó nemzet vagyunk; azért mi a természetünkénél fogva és politikailag egészen semleges intézkedéseket is pártszempontból szeretjük meg- illetőleg elítélni. Ez nagy hiba, amelytől a bírósági szervezés keresztülvitele alatt különösen kell óvakodnunk, ha az ügynek nem akarunk ártani. Ez ügynél nemzeti, vallási és pártkérdéseknek nincs helyük; mert ez a jog és örök igazság ügye, mely fölöttük áll. Fogadjuk tehát az új törvényszéki elnököket is bizalommal, szívélyességgel és minden utógondolat nélkül; ne kutassuk nemzeti, vallási és politikai meggyőződéseiket, hanem örködjünk inkább afölött, hogy e meggyőződésnek nyoma se legyen az igazságszolgáltatásban.”<sup>39</sup>

A Szegedi kir. Törvényszék bíraira nem kis feladat hárult. Szeged város közgyűlése még 1870-ben – az új törvényszékek felállítása előtt – bizottságot küldött ki a városi törvényszéken folyó „ügykezelés megvizsgálására.” A bizottságnak arra kellett válaszolnia. „1. vajon a megyei törvényszéki bírák viszonylagosan mennyit dolgoznak? 2. melyik tanácsnok hány pert s.a.t. kapott s azokból mennyit intézett?”<sup>40</sup> A kiküldött bizottság nemcsak a bírói ellátás alá tartozott ügyeket vizsgálta meg, hanem az 1867. évtől elmaradt, és be nem fejezett ügyeket is. A városi törvényszéken 1870-ben öt bíró dolgozott, úm. Kolb Antal, Szluha Gáspár, Georgievits György, Kutassy Ferenc és Hódy Imre. Kolb Antalnak egy 1867-ről áthúzódott hagyatéki ügye, 1868-ból három peres ügye volt lezáratlan. Szluha Gáspárnak 1867-ből 18 ügye maradt elintézetlen, melyek között végrehajtási, hagyatéki és csőd per is volt. 1869-ből 28 pert nem fejezett be. Georgievics Györgynek 1867-ből maradt két befejezetlen csőd pere, mást mindent feldolgozott. Kutassy Ferencnek 1867-ből maradt befejezetlenül két hagyatéki pere, 1869-ből egy csőd per és két hagyatéki per. Hódy Imrének 1867-ből ugyancsak egy csőd pere maradt befejezetlen, míg 1869-ből 12 per maradt folyamatban. Kolb Antal 1870-ben kapott 1186 ügyet, melyből csak 11 per maradt elintézetlen. Ezzel szemben Szluha Gáspár csak 530 ügyet kapott, s hátralékban maradt 29. Georgievics György 667 új ügyet kapott, hátralékban maradt három csődügy. Kutassy Ferenc kapott 338 ügyet, melyből megmaradt egy hagyatéki ügy és három csődper, s végül Hódy Imre 468 új ügyet kapott és nem tudott befejezni 125-öt. A bírák ugyanakkor telekkönyvi ügyekkel is foglalkoztak, bár Kutassy Ferenc „a telekkönyvi törvény értelmében összes ügyekben mint kizáró és önálló előadó foglalkozik”, a kapott 2287 ügyből mindent elintézett.<sup>41</sup>

A kiküldött bizottság nem talált magyarázatot arra, hogy Szluha Gáspárnak és Hódy Imrének miért maradt oly sok hátraléka. Az iratok töredékessége miatt a késő kor kutá-

<sup>38</sup> SZH 1871. 156. sz.

<sup>39</sup> Szegedi Híradó 1871. szeptember 24.

<sup>40</sup> MNL CSML Közgyűlési iratok 1870.

<sup>41</sup> MNL CSML Közgyűlési iratok 208/1870.

tója sem tud pontos magyarázatot adni, tekintettel arra, hogy a jegyzőkönyvben nem rögzítették az elintézetlen ügyek tárgyát és azt sem lehet megállapítani, hogy milyen ügyeket kapott az egyik és milyen ügyeket a másik bíró. Az viszont lényeges volt, hogy a polgári államszervezet és ennek keretei között a törvénykezési szervezet kialakításánál igyekeztek arra is figyelni, hogy a jogbiztonság megteremtése érdekében minél rövidebb idő alatt fejeződjenek be az ügyek.

Elgondolkodtató ennek a jelentésnek az ismeretében elolvasni Z. A. által írt cikket, aki a következő kérdésekre próbált választ találni: „Vajjon az egy ítélő-tanács a vizsgálattal már befejezett s jelenleg letárgyalásra váró több százra menő ügyek mellett a még befejezetlenül álló, s több ezerre menő vizsgálatot mikor fogja megejteni, az azokban kiveendő jegyzőkönyveket hitelesíteni s a még újabban fölmerülő eseteket keresztülvezetni?”<sup>42</sup> Az író valójában a kormány takarékosági intézkedései ellen emelt szót abban a vonatkozásban, hogy ne a bírói statusokon spóroljanak, mert a jogbiztonság ennél sokkal fontosabb. De éppen az 1870-ben készített jelentés bizonyítja, hogy ha jól felkészült bírákat neveznek ki, akkor az ügyeket, az azokban megfogalmazott igényektől függően, kellő időben be lehet fejezni.<sup>43</sup>

Érdemes egy rövid kitekintést tenni arra is, hogy az első folyamodású bíróságok szervezetének véglegesítése után, miképpen alakult a Szegedi kir. Törvényszék személyzete. A Szegedi Törvényszéken 1882 után a következő bírói és hivatali statusokat létesítettek: az elnök, 18 bíró, 3 albiró, 1 jegyző, 10 aljegyző, 4 joggyakornok, 3 telekkönyvvezető, 1 segéd-telekkönyvvezető, 1 irodaigazgató, 3 irodatiszt, 11 írnok. A szegedi járásbíró két osztállyal, a polgári és a büntető osztállyal működött, ahol egy – egy járásbíró, 8 albiró, 3 aljegyző, 2 joggyakornok, egy-egy kiadó, egy irattáros és 4 írnok dolgozott.<sup>44</sup>

A törvényszék ügyforgalma a századfordulón igen magas volt, ennek ellenére nem sok hátramaradt ügyért feleltek a bírák.<sup>45</sup>

1. sz. táblázat

év	érkezett ügy	elintézett ügy	hátralék
1891	52418	52334	293
1899	59658	58032	1626

A Szegedi Törvényszék illetékességébe ekkor hat járásbíró – a battonyai, a csongrádi, a hódmezővásárhelyi, a makói, a szegedi és a szentesi – tartozott. A Szegedi kir. Törvényszék, mint az ítélőtábla székhelyén működő bíróság hatáskörrel bírt a sajtóperek megítélésében, mely hatásköre a gyulai törvényszék illetékességi területére is kiterjedt, és bizonyos politikai perekben is eljárhatott.

<sup>42</sup> SZH 187228.sz.

<sup>43</sup> SZH 1872. 32. sz. A büntetőügyek befejezetlensége többször adott alkalmat az újságíróknak arra, hogy a törvényszékek jól – rosszul értelmezett működéséről értekezzenek.

<sup>44</sup> KUBINYI ZSIGMOND: *Szeged új kora. A város újabb története és leírása (1879-1899)*. Szeged, Szeged Szab. Kir. Város Közönsége, 1901. 552–558. pp.

<sup>45</sup> KUBINYI : 552-558. pp.

Ha a bírósági szervezet kialakításánál egyik szempont feltétlenül az volt, hogy az ügyeket lehetőleg gyorsan elintézzék, ezért kellő számú bíró kinevezésére kerüljön sor. Ez a bírói felelősség kérdésének szabályozásánál is előtérbe került, hiszen az ügyekkel agyonterhelt bíró, akinek megfelelő módon fel kellett készülnie egy-egy tárgyalásra, ugyanakkor arra is figyelnie kellett, hogy ne legyen magas az elintézetlen, pontosabban befejezetlen ügyek száma, követhetett el olyan hibát, amiért vagy az ügyfél vagy éppen a törvényszék elnöke fegyelmi eljárást kezdeményezhetett. Erre jó példa Sch. F. törvényszéki bíró ügye, aki ellen 1897-ben indult fegyelmi tárgyalás. Az eljárást az 1871:VIII.tc. 39.§-a alapján indították meg, mert egy halált okozó súlyos testi sértés büntetével vádolt B.I elleni bűnügy végtárgyalásán déli 12 órakor az elnök engedélye nélkül a tárgyalótermet elhagyta. Másrészt dehonesztáló megjegyzésekkel illetve kollégáját és a törvényszék elnökét. Anélkül, hogy ezt a fegyelmi ügyet a maga teljes egészében most elemeznénk, a bírák leterheltségére vonatkozóan érdemes az ügy egyes fennmaradt mellékleteit megvizsgálni. Az érintett bíró a fegyelmi eljárás során azzal védekezett, hogy a végtárgyaláson rosszul érezte magát, már a tárgyalás előtt jelezte a tárgyalást vezető bírónak, hogy délben legyen szíves szünetet elrendelni. A tárgyalási jegyzőkönyv tanúsága szerint kollégái megerősítették ezt az állítását igazolva, hogy Sch.F. minden esetben, amikor ő volt a bírói testület elnöke, délben szünetet tartott, ezt a „szokását” jól ismerték. Ezen kívül a bíró arra is hivatkozott, hogy oly sok ügyet szignáltak rá, hogy ezek kellő időben való elvégzése miatt, már nem tudott pihenni, pedig reggel korán benn volt a törvényszéken és késő délutánig dolgozott.<sup>46</sup> A bírónak hivatnia kellett kimutatást készíteniük tevékenységükről. A fegyelmi eljárás iratai között ezeknek a kimutatásoknak egy része fennmaradt, érdemes ezt elemezni. Sch. F. törvényszéki bíró 1896. januárjában a következő jelentést tette. 1895. decemberéből maradt 29 bűnügyi beadvány és 169 bűn- és sajtóper. 1896. januárjában érkezett 204 bűnügyi beadvány és 47 bűn- és sajtóper. Ez összesen 239 beadványt és 216 bűn- és sajtópert jelentett. A bűnügyi beadványokból 1896. januárjában elintézett és befejezett 151-et, a perekből 35-öt, így a hónap végére maradt 82 beadvány és 181 befejezetlen per. A kimutatás azt is tartalmazza, hogy az érintett hónapban 23 végtárgyaláson volt előadó bíró és 10 esetben szavazó bíró, valamint 17 ítéletet szerkesztett.<sup>47</sup> Természetesen nagyon nehéz megállapítani több mint száz év távlatában, töredékes iratanyag mellett, hogy egy adott törvényszéki bíró esetében a 151 befejezett és 181 befejezetlen ügy miként került megítélésre, de ha valaki egy hónapban 23 végtárgyaláson volt előadó bíró és 17 végítéletet szerkesztett, akkor nem mondható az, hogy elhanyagolta volna bírói hivatással összefüggő tevékenységét. Ugyanebben az ügyben a fegyelmi bíróság elnöke bekérte a törvényszék valamennyi büntetőügyszakba beosztott bírójának az 1896. évre vonatkozó tevékenységét.<sup>48</sup>

<sup>46</sup> MNL CSML Szegedi Ítéletábrá Elnöki iratok VII.1. Sch.F. jegyzőkönyv.

<sup>47</sup> MNL CSML Szegedi Ítéletábrá Elnöki iratok VII.1. Sch.F. jegyzőkönyv kimutatás.

<sup>48</sup> MNL CSML Szegedi Ítéletábrá Elnöki iratok VII.1. Sch.F. iratai.

2. sz. táblázat

	1895-ről maradt	1896-ban érkezett	más tárgyalásról átvett	az eljárást megszüntették	felmentő ítélettel zárult	marasztaló ítélettel zárult	maradt
Sch.F	174	505	92	286	32	100	169
Cz. I.	-	258	32	110	6	23	87
M.L.	112	450	44	301	55	87	75
P.E.	102	509	83	255	41	97	135
F.Z.	27	352	53	174	19	70	63

(A táblázatot a szerző szerkesztette.)

Ebből a táblázatból ismét csak azt a következtetést lehet levonni, hogy bár a fegyelmi eljárás alá vont bírónak maradt a legtöbb befejezetlen ügye, de ő is kapta a legtöbbet. Természetesen mindebből nem következhet az, hogy egy tárgyalásról a bírói tanács egy tagja kivonul. Joggal tette meg a fegyelmi tanács elnöke azt a megállapítást, hogy ez a magatartás az egész bírói testület tekintélyét csorbította. „A bírótól ha nem érzi magát testi vagy szellemi erőinek teljes birtokában, nem lehet szolgálatot követelni, ezért a fegyelmi vétség elemeit nem lehet felismerni [...] de! [...] anélkül távozott, hogy annak okát adta volna a törvényszék és az elnöklő bíró irányában nemcsak tiszteletlenséget tanúsított, hanem a végtárgyaláson jelen volt felek és tanúk előtt, azoknak tekintélyét is veszélyeztette: eme cselekményében az 1871:VIII.tc. 28.§-ban meghatározott *csekélyebb rendetlenség* esete látszik fennforogni.”<sup>49</sup>

De nem volt véletlen, hogy a bíróságok megszervezésének idején és a későbbiekben is gyakran tették fel – nemcsak újságírók – a kérdést, hogy a jogbiztonság érdekében nem kellene-e több bírói statust létesíteni. Nemcsak a törvényszékek, de a járásbíróságok bírái is túlterheltek voltak, azaz igen nagy ügyforgalmat kellett lebonyolítaniuk. Ez a helyzet a szegedi járásbírószágot is jellemezte, ezért gyakran támadták működése során. A lakossági panaszoknak a szegedi napilap is helyt adott, ahol megírták, hogy a járásbírószág egyik - másik bírása hat-hét hónapos terminusokkal dolgozik. Elsősorban a munkaügyi pereknek és a hagyatéki eljárásoknak a lassúságát bírálták.<sup>50</sup> Az újságíró tudósítása szerint a munkaügyi pereket csak egy bíró tárgyalta, akinek ezen kívül adminisztratív ügyek, lakásfelmondási perek és panaszfelvétel is a hatáskörébe tartozott. A lakossági panaszok hatására a bírák túlterheltségének kérdése 1928-ban már a közigazgatási bizottság októberi ülésén is napirendre került, ahol Csert Gyula ügyész jelentésében előadta, hogy ténylegesen nagy a munkatorlódás a járásbírószágon, különösen a telekkönyvi hivatalban. Ennek okát a személyi állományban, pontosabban a kevés bírákban

<sup>49</sup> MNL CSML Szegedi Ítéletábrla Elnöki iratok VII.1. 14. doboz 1896.

<sup>50</sup> Délmagyarország 1928. augusztus 18.

vélte felfedezni. A közigazgatási bizottság felhatalmazta Aigner Károly főispánt, hogy kezdeményezze az igazságügyi miniszternél a járásbírószámának növelését.<sup>51</sup>

A túlterheltségre gyakran maguk a bírák is hivatkoztak egy-egy ellenőrzés, vagy minősítésük alkalmával. Ezt tette Sinka Endre is, mint gyulai törvényszéki tanácselnök: „túl vagyok terhelve, az 1927. évi december holnapban 27-28-29-30-án állandóan tárgyaltam, ezen négy napra 30 ügyem volt kitűzve...”<sup>52</sup> A nem elegendő járásbírószámi személyzet eredményezte azt a helyzetet, hogy a hódmezővásárhelyi járásbírószámi elnöke 1925-ben, mivel polgári ügyszakban nem volt jegyzőkönyvvezető, olyan személyt alkalmazott jegyzőkönyvvezetőnek, aki a jegyzőkönyvvezetői esküt ugyan letette, de nem tartozott a bíróság körébe. Ez olyan hivatali szabályszegés volt, amely megalapozhatta a fegyelmi eljárás megindítását. A szegedi törvényszék elnöke előbb kivizsgálást kezdeményezett az ügyben.<sup>53</sup> A tények rögzítését követően nem indítottak fegyelmi eljárást a járásbírószámi elnökével szemben.

A bíróságok belső szervezeti egységeinek kialakítása, működésének ismerete fontos lenne, azonban a rendelkezésre álló levéltári forrásanyag az egyes bíróságok vonatkozásában rendkívül eltérő. Az eljáró bírói tanácsokról is keveset tudunk, mert a peranyagok jelentős része nem maradt fenn. Önmagában az ítéletek csak a bírói tanácsok összetételét őrizték meg. Gyakran a korabeli sajtókban ismertetett esetekből lehet következtetni arra, hogy egy-egy ügyet hány napig tárgyaltak. Ez is azonban az adott közösséget érintő, érdeklő jelentősebb büntetőügyekre igaz.

Meg kell azonban jegyeznünk, hogy a bíróságok ügyviteléről, melyet elsősorban az 1891. augusztus 19-én 4291. sz. a. kelt IME. rendelet szabályozott töredékes adatok állnak rendelkezésünkre.<sup>54</sup> Az ügyviteli szabályok alapján minden kinevezett bírónak kötelessége volt ún. személyi táblázatot kitölteni. Ezenkívül az egyes bírákról személyi adatlapot vezettek, amelyekben az adott bíró előmenetelét, életének egy-egy fontosabb eseményét, fizetési fokozatba való besorolását, kitüntetéseit rögzítették. Ha összeférhetlenség esete állt fenn, az is kiolvasható a személyi anyagból, illetve ha a bíró ellen panasz érkezett, az ügyben végzett eljárás, a panasz kivizsgálására tett elnöki intézkedések, sőt az esetleges fegyelmi eljárás iratanyaga is itt található meg. Első olvasatra szinte mindent tudni lehetne egy-egy bíróról, a források azonban mást mondanak. Az adatok korlátozott voltát az adja, hogy nem minden bíró személyi anyaga maradt fenn. Ilyen esetben csak másodlagos forrásokból lehet „összezsiperegetni” adatokat. Másrészt a meglévő források sem túl beszédesek. Ha egy bíró kiválóan végezte munkáját, akkor az egyrészt látszik az előmenetelére vonatkozó adatokból, hiszen járásbíróból, törvényszék bírójá, elnöke, királyi ítélőtáblai bíró vagy éppen a királyi Kúria bírójá lett valaki. Ugyanakkor, nem szabad megfeledkeznünk arról sem, hogy az 1869:IV. tc. rendelkezése szerint a kinevezett bírót csak saját kérésére lehetett elmozdítani és más törvényszékre bírónak kinevezni. Gyakran előfordult, hogy egy - egy törvényszék bírójá nem kívánt máshova menni, így személyi anyagában igen kevés forrásra bukkanunk. „A törvényesen kinevezett bíró, a törvényben meghatározott eseteken és módon kívül hivatalából el nem moz-

<sup>51</sup> Délmagyarország 1928. október 20.

<sup>52</sup> MNL CSML Szegedi Ítélőtábla Elnöki iratok I. sz. doboz, V. A 35. Sinka Endre.

<sup>53</sup> MNL CSML Szegedi Ítélőtábla Elnöki iratok VII. 1. 1891-1950, 9. sz. doboz Pa-Pu, 1925. EL.XXII S.I./3.

<sup>54</sup> MARSCHALKÓ JÁNOS: *Bírói ügyviteli szabályok* Az ügyviteli szabályokat korábban az 1874. évi október 15-én 3436. sz. alatt, és az 1881. évi november hó 1-én 3274. sz. alatt kelt rendeletek állapították meg.

dítható. A bírót a törvényben meghatározott eseteken kívül csak saját akaratával lehet székhelyéről más bírósághoz vagy más hivatalba áttenni vagy előléptetni.” [1869:IV. tc. 15-16.§§] Ugyanakkor az adott közösségben igen nagy megbecsülésnek örvendett.

A bírói hatalomról szóló törvény először rendelkezett Magyarországon a bírói kinevezés szakmai feltételeiről. A jogi tanulmányokat lezáró abszolutórium megszerzését követően államtudományi és jogtudományi szakvizsgát kellett letenni, amelyet legalább három évi szakmai gyakorlat követett, amit valamely bíróságon kellett teljesíteni. A személyi adatlapok tanúsága szerint gyakran, mint díjtalan gyakornok kezdte valaki a szakmai-gyakorlati ismeretek megszerzését, majd ún. díjas gyakornok lehetett, míg végül jegyzőként nyert kinevezést.

A bírói függetlenséget több feltétel biztosításával kívánták a korabeli törvényhozók megvalósítani. E feltételek közé tartozott, hogy a bírák az állami költségvetésben rögzített keretek között, az állampénztárból kapták fizetésüket. Külön jogszabály rendelkezett a fizetési osztályokról. A kinevezési határozatokban meg kellett jelölni azt a fizetési osztályt, amely alapján a bíró fizetését megállapították. Ez egyrészt függött a betöltött bírói statustól, hogy valakit járásbírónak, törvényszék bírójának, tanácselnöknek vagy ítélőtáblai bírónak neveztek-e ki, s az eltöltött évek számától. S ahogy fentebb már említettem, a megbecsülés egyik jele volt, hogy változatlan beosztás mellett magasabb fizetési osztályba soroltak át valakit. Néhány fennmaradt személyi adatlap alapján jól lehet szemléltetni a bírák fizetésének alakulását. Lehoczky Károly, mint királyi ítélőtáblai bíró 1929-ben a II. fizetési csoport 2. fokozatába tartozó bíró havi 581 pengő fizetést kapott. 1933-ban a II. fizetési csoport 3. fokozatába lépett és havi 651 pengőt keresett. 1941-ben lépett át a II. fizetési csoport 4. fokozatába, amikor havi 1001 pengő volt a fizetése.<sup>55</sup> Hasonlóképpen követhető nyomon Balogh Győző szegedi járásbíró előmenetele, akit 1941-ben a kitűnően letett egységes ügyvéd-bírói vizsgát követően bírósági titkárnak neveztek ki és a VIII. fizetési csoport 3. fokozatába soroltak 269 pengő havi fizetés mellett.<sup>56</sup>

A bírák kötelesek voltak a bíróságok székhelyén lakni, ezért fizetésük mellett negyedévente lakáspénzt is utaltak ki részükre. Gyermekek születése esetén családi pótlékra voltak jogosultak. Az I. világháborút követően a hadviselt állami tisztviselők részére átmeneti személyi pótlékot, ún. hadipótlék fizetését is engedélyezték. Lehoczky Károlyt 1913-ban a szegedi járásbíróvá albirónak nevezték ki, ahonnan 1914. július 30-án hadbavonult. Galiciában 1914. október 22-én orosz hadifogságba esett, és csak 1920. november végén Vlagyivosztokból hajón 42 napi tengeri út után ért vissza Szegedre.<sup>57</sup> A hadifogolytáborból történő elbocsátása alapján igazolta, hogy hat évet töltött hadifogságban, s erre tekintettel 90000 korona hadipótlékot kapott. Ugyancsak *Lehoczky Károly* személyi anyaga között maradt fenn az általa írt kérelem, amelynek tárgya: családi pótlékért való folyamodás. Lehoczky 1909. augusztus 5-én kötött házasságot Szrogh Katalinnal, házasságából három gyermek született. Kérelmét 1925-ben terjesztette elő. „Feleségem után az elmúlt években kedvezményes ellátást nem élveztem, mert feleségem, mint állami polgári leányiskolai tanár a saját személye után élvezte a természetbeni kedvezményes ellátást. Amikor a családi pótlékra való igény jogosultság bejelentésé-

<sup>55</sup> MNL CSML Szegedi Ítélőtábla elnöki iratok VII. 1. 1891-1950, 1.sz. doboz A-B.

<sup>56</sup> MNL CSML Szegedi Ítélőtábla elnöki iratok VII. 1. 1891-1950, 1.sz. doboz A-B.

<sup>57</sup> *A Felvidék történelme. Selmechányaiak emlékkönyve.* Budapest, Selmechányaiak Egyesülete. 159. p.

re felhívtam, abból a tévedésből kiindulva, hogy miután feleségem kedvezményes természetbeni ellátás a férj állása révén nem járt, tehát a férj utáni családi pótlékot sem élvezhet, feleségemet nem jelentettem be. Miután [...] arról győződtem meg, hogy a törvényes házasságban együttélő feleségem után a családi pótlék a törvény értelmében jár, kérem, azt [...] folyósítani.”<sup>58</sup>

*Szakolczay László* személyi adatlapján is hasonló adatokat találunk: fizetését 1500 koronában állapították meg, háborús segélyként 4800 koronát folyósítottak számára, drágasági segélyként 850 koronát, képesítési pótlékként 1800 koronát és „lakpénzként” 1850 koronát kapott. Házasságából négy gyermek született, akik után egyenként évi 800 koronát állapítottak meg a gyerekek 24. éves koráig, családi pótlékként 4000 koronát folyósítottak számára.

A családi pótlék csak tényleges házassági együttélés idejére járt a bírának. A házassági életközösség megszűnését a bírák kötelesek voltak felettes hatóságuknak jelenteni. Ennek elmulasztása fegyelmi felelősséget vont maga után. Ez történt B. K. járásbíró esetében, aki 1932. decemberében megszakította házassági életközösségét feleségével és 1933. november végéig ténylegesen különéltek, amely tényről nem értesítette az illetékes törvényszék elnökét, sőt az 1933. január 1- és november 30. között esedékes családi pótlékot is felvette. E magatartása miatt írásbeli figyelmeztetést kapott függetlenül attól, hogy az illetéktelenül felvett összeget az államkincstárba visszafizette.<sup>59</sup>

Ezek a konkrét adatok bizonyítják, hogy az állam igyekezett ténylegesen biztosítani a bírák számára azt az anyagi függetlenséget, amely a bírói hatáskör gyakorlásához elengedhetetlenül szükséges volt.

A bírói függetlenség elvének érvényesítését jelentette az a törvényi rendelkezés, amely kimondta, hogy a törvényesen kinevezett bírót – a törvényben meghatározott eseteken kívül – hivatalából nem lehetett elmozdítani, és csak saját akaratából lehetett székhelyéről más bírósághoz, hivatalhoz áthelyezni, illetve előléptetni. Néhány személyi anyag részletesen rögzítette az áthelyezéseket, és az előléptetéseket. Más személyi adatlapok ugyanakkor szinte semmilyen információt nem adnak az utókor számára. A kinevezett bírakat rendszeres időközönként, valamint az áthelyezések és az előléptetések alkalmával a hivatali felettesnek minősítenie kellett. A Szegedi királyi Ítéltábla elnöke Láng-Miticzky Ernő 1930-ban azzal a kéressel fordult az igazságügyi miniszterhez – mivel az elnöki titkári állás évek óta betöltetlen volt –, hogy dr. Rácz Andort a szegedi kir. törvényszék bíróját nevezze ki, akinek „előnyös egyéni tulajdonságai, képessége és előzőeken modora felől közvetlen meggyőződést szereztem.”<sup>60</sup> Ez az áthelyezés ugyanakkor azt jelentette, hogy a szegedi törvényszéknél megüresedett egy ítélőbírói állás. Az ítélőtábla elnökének joga volt arra, hogy bizonyos esetekben pályázat kiírása nélkül tegyen javaslatot egy-egy bírói szék betöltésére. Ez történt Lang Ádám esetében, aki a szegedi ítélőtáblán „tanácsjegyzői szolgálatra berendelt bírósági titkár” volt 1930-ban. Az ítélőtábla elnöke „közzolgálati célból felette sürgős esetre” hivatkozva kezdeményezte Lang Ádám törvényszéki bíróvá való kinevezését. Az előterjesztés megfogalmazása szerint „Lang Ádám képességei, munkabírása és egyéni kvalitásai

<sup>58</sup> MNL CSML Szegedi Ítéltábla Elnöki iratok VII. 1. 1891-1950, 1.sz. doboz A-B.

<sup>59</sup> MNL CSML Szegedi Ítéltábla Elnöki iratok VII.1. 1936/E.i. V.D. 9/6.sz.

<sup>60</sup> MNL CSML Szegedi Ítéltábla Elnöki iratok VII. 1. 1891-1950, 1.sz.doboz, 1930. EL.X.D.90.



felől közvetlen meggyőződést szereztem, az ítélőbírói állásra őt minden tekintetben alkalmasnak találom, s kiemelem, hogy már 43 éves, minősítése I.K.K.K.I.I.”<sup>61</sup> (Ez a minősítés a korabeli szabályok szerint a jogismeretre, felfogásra, ítélőképességre, szorgalomra, magatartásra, és a felekkel való bánásmódra vonatkozott.)

Az elnöki előterjesztés az 1920-as években kialakult sajátos gyakorlatra is utal, amikor felhívta az illetékesek figyelmét arra, hogy „a szegedi ítélőtábla területén több ügyvéd neveztetvén ki ítélőbíróvá, kívánatos, hogy most már a fogalmazó személyzet érdemes tagjai részesüljenek kinevezésben.”<sup>62</sup> (Ez a bejegyzés arra is bizonyíték, hogy az I. világháború után elcsatolt magyar területekről bírák és ügyvédek jöttek át, akiket járásbíróságokra, törvényszékekre neveztek ki. Ezzel viszont a gyakornokok, jegyzők előléptetése nem következhetett bebírói status hiánya miatt.) Hasonló áthelyezésekről szerezhetünk tudomást, amikor egy-egy járásbíróság elnöki állása üresedett meg, s gondoskodni kellett az „utánpótlásról”. Ez történt 1931-ben, amikor a csongrádi kir. járásbíróság elnöke meghalt, a felszaporodó ügyek, a gyors intézkedést tett szükségessé.

Hasonló gyors intézkedést kívánt az ítélőtábla elnökétől az a helyzet, amelyet az orosházi kir. járásbíróság elnöke vázolt 1934-ben: az egyik járásbíró beteg lett, az orosházi bíróság ügyforgalma nem csökkent, az elnök hetente négy nap tárgyalt polgári pereket, egy nap kérelmeket vett fel és intézte a központi ügyeket. Nem tudott a telekkönyvi ügyekkel foglalkozni. Az egyik járásbíró ugyancsak a polgári ügyszakban három nap tárgyalt polgári ügyeket, egy nap végrehajtási, hagyatéki és holtánnyilváníti ügyeket. A másik járásbíró büntető ügyszakban tárgyalt folyamatosan. Erre a helyzetre tekintettel jelezte a járásbíróság elnöke, „ha nem oldódik meg az ügy, a joggyakorlat bírói közreműködés nélkül fog telekkönyvi ügyekben tárgyalásokat tartani [...] amely nem megnyugtató, de azonkívül törvényellenes is.” Erre a helyzetre tekintettel Lippai Pál szegedi járásbíró 1934. december 31-ig kirendelték Orosházára, mely kirendelést meghosszabbították 1935. november 21-ig.<sup>63</sup> Az 1936-ban orosházi járásbírónak kinevezett Lippai Pált saját kérésére később a palánkai járásbíróságra helyezték át, ahol 1941-ben járásbíróság elnöki címet kapott.

A bírói függetlenség elvének érvényesítését volt hivatva biztosítani az összeférhetlenség elvének érvényesítése is. Az 1869. évi IV. törvény taxatív felsorolását adta azoknak a foglalkozásoknak, amelyeket összeegyeztethetetlennek tartott a bírói tevékenységgel. A kinevezett bíró nem lehetett országgyűlési képviselő, ügyvéd, jegyző, tanár, tanító, kereskedő, törvényhatósági tisztviselő, politikai folyóirat tulajdonosa, kiadója, szerkesztője. Nem lehetett törvényhatósági vagy községi képviselőtestület tagja. Nem lehetett semmilyen politikai pártnak, munkásegyletnek, szakszervezetnek tagja. Nem folytathatott kereskedelmi, ipari tevékenységet.<sup>64</sup> A törvény által meghatározott esetekben a bíró gyámságot vagy gondnokságot viselhetett.

Lehoczky Károly személyi anyagában található az a jelentés, amely arról szólt, hogy 1921-ben Szeged árvaszéke őt Cserei Emil, Klementina és Éva kiskorú gyermekek számára gyámként rendelte. A bíró 1934-ben lemondott a gyámi tisztség viseléséről,

<sup>61</sup> MNL CSML Szegedi Ítélőtábla Elnöki iratok VII. 1. 1891-1950, 1930. EL.X.D. 90. Lang Ádám minősítés; HOMOKI-NAGY – MASA: *A Szegedi Törvényszék története II.*

<sup>62</sup> HOMOKI-NAGY – MASA: *A Szegedi Törvényszék Története II.*

<sup>63</sup> MNL CSML Szegedi Ítélőtábla Elnöki iratok V.A. 11.

<sup>64</sup> MÁTHÉ: 43. p.

mert „a gyámi tiszt viselése a kiskorúak belföldi és külföldi vagyonának kezelése oly sok gonddal és bajjal járt, hogy immár hivatali teendőin nyugodt végzésére zavarólag hatott.” A bírói függetlenség lényegét a következőkben foglalta össze: „az ítélőbíró esküjéhez hűen kell, hogy minden idejét, minden tevékenységét bírói hivatásának teljesítésére fordítsa. A bírói hivatás gyakorlása higgadtságot, nyugodtságot s lelki egyensúlyozottságot követel meg. Minden olyan zavaró körülményt, mely a bírói tiszt nyugodt gyakorlását akadályozza, a bíró kiküszöbölni, s megszüntetni tartozik, de megszüntetni tartozik minden olyan körülményt is, mely őt akár hatóságokkal, akár magán-személyekkel valamely függő helyzetbe hozza és bírói függetlenségét bármely tekintetben veszélyezteti.”<sup>65</sup>

Az összeférhetetlenség egy másik okát bizonyítja Bölcsházy Zoltán esete, akinek 1933. júniusában azért kellett a szegedi törvényszék bírójaként áthelyezését kérnie a gyulai törvényszékre, mert felesége annak a Paraszkay Györgynek a leánya volt, akit ebben az évben a szegedi törvényszék elnökévé neveztek ki. Ez az „együttalkalmazás” kizáró oknak minősült. Amikor 1937-ben a csongrádi járásbíróság elnöki tisztje megürült, az ítélőtábla elnöke, ugyenezen kizáró ok miatt nem javasolhatta Bölcsházy Zoltánt a csongrádi járásbíróság elnökének. Helyette kezdeményezte, hogy a gyomai járásbíróság elnöki tisztjét kapja meg, mert ez magasabb fizetési osztályba való besorolását eredményezte.<sup>66</sup>

Rokonsági ok miatt keletkezett összeférhetetlenség Regdon József és Regdon Sándor esetében. Regdon József 1899-ben született Szegeden, a jogtudományi szigorlatát 1925-ben, míg az egységes ügyvéd-bírói vizsgát 1931-ben tette le. A gyulai járásbíróságon, mint bírósági jegyző dolgozott, amikor 1935-ben Regdon Sándort a gyulai kir. járásbírósághoz járásbírónak nevezték ki. Ezért Regdon Józsefet visszarendelték a gyulai királyi törvényszékhez.<sup>67</sup>

A bíróságok ügyviteli szabályzata meghatározta a kinevezett bírák jogait és kötelezettségeit, s rendelkezett a bíróságok „főnökeinek” ügyviteli kötelezettségeiről is. Ezek közé tartozott, hogy a törvényszék elnökének rendszeres időközönként ellenőriznie kellett a felügyelete alá tartozó járásbíróságok működését. Át kellett tekintenie az ügyforgalmat, a be nem fejezett ügyeket (hátralékok), az egyes bírák munkáját, és lehetőség szerint intézkednie kellett az adott járásbíróság működéséhez szükséges dologi feltételek meglétéről, illetve a technikai háttér biztosításáról. E feladatok elvégzéséről néha egy – egy kis hírben a korabeli napilapok is beszámoltak. Ezt tette például a Battonya és környéke lap, amikor megírta, hogy „Hamza Géza a királyi törvényszék elnöke majdnem egy hétig vizsgálta a battonyai királyi járásbíróságot.”<sup>68</sup> A korabeli sajtók tudósításaiból ismerhető meg az egyes törvényszékek bírói tanácsainak összetétele, amelyeket az adott évre a törvényszék elnöke határozott meg. Ezt tették Szegeden a Délmagyarország kora-

<sup>65</sup> MNL CSML Szegedi Ítélőtábla Elnöki iratok VII. 1. 1891–1950, Lehoczky Károly 1936. szeptember 11.; HOMOKI-NAGY – MASA: *A Szegedi Törvényszék története II.*

<sup>66</sup> MNL CSML Szegedi Ítélőtábla Elnöki iratok VII. 1. 1891–1950. 5. sz. doboz 1937. EL.V. Ks. 19.sz.; *A Szegedi Törvényszék története II.*

<sup>67</sup> MNL CSML Szegedi Ítélőtábla Elnöki iratok, VII. 1. 1891–1950. 1. sz. doboz Regdon József személyi anyaga; *A Szegedi Törvényszék története II.*

<sup>68</sup> Battonya és környéke 1902. június 8. I. évf. 11. sz.

beli tudósítói, amikor többek között 1917-ben<sup>69</sup> vagy 1939-ben tájékoztatták a közvéleményt „a szegedi törvényszék tanács- és ügybeosztásáról.”<sup>70</sup>

A korabeli napilapok szívesen tudósítottak egy-egy érdekesebbnek tartott büntetőügyről vagy sajtóperről is. A Szentesi lap 1894-ben megjelent 51. számában a „Tasnádi-féle sajtóper” tárgyalását közölte, amellyel összefüggésben a perre okot adó, becsületsértéssel vádolt cikk szerzőjétől a következő cikk olvasható. „Már a Csató-féle sajtóper alkalmából megírtam, hogy a szegedi kir. törvényszék nem úgy bánt velem, amint elfogulatlan bíróság szokott bánni az ítélőszéke elé állított vádlottal, hanem úgy, amint politikusok szoktak bánni a politikai ellenféllel, akit könyörtelenül, kegyetlenül sujtanak, midőn a véletlen alkalmat szolgáltat rá. Megírtam akkor, hogy az elnök eljárása mindennek, csak pártatlannak nem nevezhető s egész magatartása oda tendált, hogy elítéltesse.”<sup>71</sup> A véleménynyilvánítás szabadsága megengedi, hogy egy sajtóperben elmarasztalt ne dicsérje az őt elmarasztaló esküdtbíróságot. De éppen ilyen megnyilvánulások is figyelmeztették a bírakat, hogy magatartásukkal a társadalom megbecsülését, de sajnos kétkedését is kiválthatják. Egy időben jóval később keletkezett fegyelmi ügy ugyancsak arra hívta fel a figyelmet, hogy egy-egy bírónak kellően óvatosnak kell, kellett lennie, mikor és hogyan nyilatkozik a sajtónak. 1941-ben a Szegedi Új Nemzedék c. lapban az a hír jelent meg, hogy a „törvényszéki bíró úgy nyilatkozott, hogy az 1940:XXXVII. tc. alapján a kir. törvényszék II.sz. büntetőtanácsa nem nyilvános tárgyaláson foglalkozni fog 10 üggyel [...] amelyben kimondjuk majd a büntetlenséget.”<sup>72</sup> Az olvasókban ez a hír azt a téves képzetet alakíthatta ki, hogy a tanács elnöke, tárgyalás nélkül, előre eldöntötte, hogy a konkrét ügyekben büntetlenségre hivatkozva, felmentő ítéleteket fognak hozni. A Szegedi Törvényszék akkori elnöke *Curry Richárd* az újságcikk megjelenését követve azonnal kezdeményezte a nyilatkozó bíró ellen a fegyelmi eljárás lefolytatását, tekintettel arra, hogy „az utóbbi időben gyakran jelennek meg a helybeli lapokban, főként a Szegedi Új Nemzedékben a bírósággal kapcsolatban a valóságnak meg nem felelő közlemények.”<sup>73</sup> A cikkben említett törvény a büntető ítéletekhez fűzött hátrányos jogkövetkezmények korlátozásáról illetve megszüntetéséről rendelkezett a törvényben fennálló feltételek esetén. A nyilatkozó bíró elismerte, hogy két újságíró kereste fel és a törvény rendelkezéseiről kérdezték, melynek során megemlítette, hogy tíz üggyel foglalkozni fognak. Azt viszont tagadta, hogy olyan kijelentést tett volna, hogy „kimondjuk majd a büntetlenséget.” A fegyelmi eljárást ez esetben megszüntették, hiszen a bíró nem követett el még csak kisebb rendetlenséget sem. Mindenesetre e példák is mutatják, hogy bár egyik oldalról a sajtó a tények közlésével jó szolgálatot tehet az igazságszolgáltatásnak, más oldalról épp az ellenkező hatást válthatja ki.

A királyi ítélőtábla elnökének volt az elsődleges feladata, hogy az egyes törvényszékeken biztosított bírói állások be legyenek töltve, s az érkezett ügyeket megfelelő idő-

<sup>69</sup> Délmagyarország 1917. január 11. „A szegedi törvényszék idejű ügybeosztásának tervezete már elkészült. Dr. Nagy Aladár törvényszéki elnök a múlt évi december 30-án tette közzé az erről szóló hirdetményt, amely azonban nyomdatechnikai okok miatt csak szerdán jelent meg.”

<sup>70</sup> Délmagyarország XV. évf. 3.sz. 1939. január 4. „Elsőfokú polgári tanács. Elnök: Paraszka Gyula törvényszéki elnök. Helyettes elnök: Novák Ernő dr. tanácselnök. Bírák: Tömör József és Láng Ádám dr.”

<sup>71</sup> Szentesi Lap 1894. XXIV. évf. 51.sz. május 4. kedd „Tanulságok”

<sup>72</sup> Szegedi Új Nemzedék 1941. július 11. XXIII. évf. 156.sz.

<sup>73</sup> MNL CSML Szegedi Itélőtábla Elnöki Iratok VII.1. 1941.

ben tárgyalják a bírák. *Hubay László* személyi anyaga is megőrizte az áthelyezésének okát. Hamza Géza, az ítélőtábla elnöke felterjesztéssel élt, amelyben rögzítette, hogy a szegedi királyi ítélőtáblánál alkalmazott Szent-Tamási Miklós királyi ítélőtáblai bíró ideiglenes nyugdíjba helyezését kérte. Ezzel megüresedett egy ítélőtáblai bírói állás büntető ügyszakban. Ugyanebben az időben meghalt Salánky József kúriai bírói címmel felruházott királyi ítélőtáblai bíró is büntető ügyszakban volt beosztva. Ezzel a büntető ügyszakban egyszerre két bírói állás üresedett meg. Hamza véleménye szerint Hubay László, aki a szegedi királyi ügyészség alelnöke volt, „elméletileg kiválóan képzett, mint királyi ügyész a büntető ügyszakban nagy gyakorlattal és jártassággal bír, szorgalma kimagasló, magatartása pedig a bírótól megkívánt kellékeknek mindenben megfelel.”<sup>74</sup> Az előterjesztés alapján a kormányzó 1926. december 27-én Hubay Lászlót ítélőtáblai bírónak nevezte ki. Hubayt 1933-ban a tanácsvezetés jogával ruházták fel, majd Láng-Miticzky Ernő ítélőtáblai elnök 1935-ben a következő jellemzés mellett terjesztette fel tanácselnöknek: „itt alkalmazott büntető ítélőbírák közül [...] rangban a legidősebb, 12 éve teljesít ítélőtáblai bírói szolgálatot, kiváló büntető-jogász, sajtójogi kérdésekben országosan elismert szaktekintély és közel két évi tanácsvezetői működése alatt ebbeli rátermettségét is bebizonyította.”<sup>75</sup>

A bírakat nemcsak első kinevezésükkor, hanem később is rendszeres időközönként minősíteni kellett. A személyi adatlap „hivatalos jegyzetek” rovatban alkalmanként ezek a minősítések is olvashatók. Királyi járásbíró kinevezésekor a minősítésnél a következőkre kellett a minősítést végző bírónak kitérni: „jogismeret, felfogás, ítélőképesség, szorgalom, magatartás, bánásmód a felekkel, vezetői állásra alkalmasság.” Ha ezeket megfelelőnek találták, akkor lehetett alkalmasságra hivatkozva valakit bírónak kinevezni.<sup>76</sup>

A bírának joga volt meghatározott időtartamú szabadságra, amelyet szintén a törvényszék elnökének kellett bejelenteni, mivel annak engedélyezése az elnök joga volt, másrészt gondoskodnia kellett egyidejűleg, a szabadságon lévő bíró helyettesítéséről.

*Balogh Győző*nek 1937-ben a törvényszék elnöke engedélyezte, hogy mint szegedi egyetemi gyakornok ideiglenes minőségű bírósági fogalmazói gyakorlatát teljesíthesse oly módon, hogy „12 hónapi polgári, 4 hónapi cég- és csőd ügyszakban, 10 hónapi büntető ügyszakban foglalkoztassák.”<sup>77</sup> Balogh 1939-ben aljegyzői kinevezést kapott, majd a törvényszék elnökének engedélye alapján 1940-ben az egységes ügyvéd-bírói vizsga sikeres letétele érdekében négy hét rendkívüli szabadságot kapott.<sup>78</sup>

A bírói összeférhetlenség kérdéskörét a törvény megfelelő módon rendezte, de kialakulhatnak az életben olyan helyzetek, amelyek bár nem tartoznak szoros értelemben az összeférhetlenség fogalmi körébe, mégis a bírói hivatás tisztessége, a megkérdőjelezhetetlen igazságszolgáltatás megkívánja, hogy adott esetben egy-egy bírót áthelyez-

<sup>74</sup> MNL CSML Szegedi Ítélőtábla Elnöki iratok VII. 1. 1891–1950, 2.sz.doboz.

<sup>75</sup> MNL CSML Szegedi Ítélőtábla Elnöki iratok VII. 1. 1891-1950, 2. sz. doboz; Hubay Lászlót 1936. január 22-ki hatállyal a királyi Kúriához nevezték ki bírónak.

<sup>76</sup> MNL CSML Szegedi Ítélőtábla Elnöki iratok VII. 1. 1891-1950, 1.sz. doboz Lehoczky Károly.

<sup>77</sup> MNL CSML Szegedi Ítélőtábla Elnöki iratok VII. 1. 1891-1950, 1.sz. doboz Balogh Győző.

<sup>78</sup> Balogh Győző 1940. november 23-án a szakvizsga első részét kitüntetéssel tette le. 1941-ben az ítélőtáblánál tanácsjegyző, majd ugyanebben az évben kitűnő minősítéssel teljesítette az egységes ügyvéd-bírói vizsgát, s ezt követően bírósági titkár lett, s előbb a makói, majd a szegedi járásbírói bírójává nevezték ki.

zenek. B. J. járásbíró azonnali áthelyezését kérte az Szegedi Ítéltábla elnökétől 1932-ben arra hivatkozva, hogy olyan magánéleti problémái adódtak, amelyeket az a közönség, ahol bírói hivatását teljesíti, nem biztos, hogy megfelelő módon tolerálja. Ezért úgy érzi, nem tud elfogulatlanul ítélni. A kérés mögött az húzódott meg, hogy a „felesége hűtlenül elhagyta, a közös lakásból eltávozott és ennek folytán székhelyén reá nézve köztudomásúvá vált oly körülmények állottak elő, amelyek mellett hivatali működését ott folytatni nem képes.”<sup>79</sup> E körülmény miatt, nem volt képes megfelelő módon végzni feladatát, ügyszóval került, s mindezek mellett mindig arra gondolt, mit beszélnek róla az emberek. Az elnök kellő körültekintéssel igyekezett eljárni, ezért a bírótársaktól kért tájékoztatást az ügy háttéréről. Egy magánlevélben az egyik kolléga, aki jól ismerte az esetet, az érintett bíróról a következőket írta: „János is hibás, nem teljesítette úgy a kötelezettségét, ahogy kellett volna [...] Így lett a kezdetben szorgalmas bíró hova tovább felületesebb, néha tárgyalásáról is megfélemedezett s munkáján is látszott, hogy igyekezett azt összeütni, mert vagy kimerült volt, vagy törekedett haza őrizni az asszonyt.”<sup>80</sup> Ezt a helyzetet a felettes bíró úgy ítélte meg, hogy helyt ad az áthelyezési kérelemnek, mert a bírói tekintélyt csak így lehet megvédeni. „A kérés soron kívüli teljesítését közérdekből is szükségesnek tartom, mert kérelmezőt felesége olyan körülmények között hagyta el, amelyek részben köztudottak és amelyek nemcsak kérelmezőt, mint férjét alázhatták meg [...] hanem teljesen lehetetlenné teszik hogy kérelmező – eddigi helyén – (szerző megjegyzése) – bírói működést folytathasson.”<sup>81</sup> Ezért a rendelkezésére álló lehetőségek alapján a bírót előbb ideiglenesen a szegedi járásbírószágra, majd 1935-ben véglegesen a szegedi törvényszékre nevezték ki.

A bírók felelősségének kérdését már a bírói hatalomról szóló törvényben is érintették, s utalt arra a törvényhozó, hogy ezt a kérdést külön törvényben szabályozzák. Hosszú vita folyt a képviselőházban arról, hogy miképpen lehet a felelősség kérdését rendezni, ha nincs egységes büntető anyagi törvénykönyve Magyarországnak és nem tesszik-e ki alaptalan támadásoknak az igazságszolgáltatásért felelős bírót csak azért, mert egyik vagy másik peres félnek nem tetszik a meghozott ítélet? Az 1871-ben hatálybalépett törvény a fegyelmi felelősséget hordozó bírói magatartást két csoportba sorolta. Az egyik körbe tartoztak a hivatali büntettek, amelyeket a törvény taxatív felsorolt – hivatali titok közlése, megvesztegettetés, zsarolás, erőszak, hamisítás és sikkasztás –, és ezekben rendes büntető perben kellett eljárni. A másik körbe tartoztak az ún. fegyelmi vétségek – ha valaki hivatali kötelességét vétkeesen megszegte, „aki botrányos magaviselete miatt tiszteltre s bizalomra méltatlanná vált” [1871:VII.tc.20.§]. Fegyelmi vétség gyanúja esetén kellett a fegyelmi bíróságnak a fegyelmi eljárást lefolytatni. A törvény 28.§-a rendelkezik még a „csekélyebb rendtelenségről,” amelynek körét nem lehetett pontosan rögzíteni. Erre csak a gyakorlatból lehet példákat bemutatni.

A törvényhozási vita során *Bittó István* a kérdéstről a következőket mondta. „A bírák felelőssége annál szükségesebb, minél függetlenebb a bíró lefelé és felfelé egyiránt; mert roppant hatalom az, ami a független bíró kezébe le van téve; [...] szükséges annak biztosítása [...], hogy a bíró ezen nagy hatalommal visszaélni nem fog, s gondoskodni

<sup>79</sup> MNL CSML Szegedi Ítéltábla Elnöki iratok VII. 1. 59. doboz.

<sup>80</sup> MNL CSML Szeged Ítéltábla Elnöki iratok VII. 1. 1932.

<sup>81</sup> MNL CSML Szegedi Ítéltábla Elnöki iratok VII.1. 1932.

kell arról, hogy a bíró által gyakorolt hatalom ne az önkény, ne a szeszély, hanem a törvény hatalma legyen. [...] De a bírói felelősséget követeli alkotmányunk szelleme is, mely a személyes felelősség elvén alapul.”<sup>82</sup>

Az eljáró bírák ellen gyakran eljárási hibák, eljárási szabálytalanságok miatt indult fegyelmi eljárás. Az óbecsei járásbíró al bírójára ellen azért indítottak fegyelmi eljárást, mert az emberölés büntetével gyanúsított három személyt, akiket a csendőrség a vizsgálóbíróhoz bekísért „röviden kihallgatta és a kihallgatás befejeztével a nélkül, hogy letartóztatásnak tárgyában szabályszerűen határozott volna, őket elzárás végett a fogházörnek átadta.” Ezután a fogházörnt utasította – anélkül, hogy a nyomásban, mint vizsgálóbíró közvetlenül részt vett volna –, hogy a letartóztatottakat adja ki a csendőrségnek és „a dolgról senkinek se szóljon, mert különben bajba kerül.”<sup>83</sup> A fegyelmi eljárás megindítását megalapozó panaszt a letartóztatottak ügyvédje terjesztette elő. Az al bíró ellen, akinek az adott ügyben az ún. előnyomozást kellett volna végeznie a bűnvádi eljárás szabályainak megszegése, és a vizsgálóbírói kötelesség megszegése, mint a fegyelmi vétség tényállásának megvalósulása miatt indult meg az eljárás és az első fokon eljáró fegyelmi bíróság a fegyelmi vétséget megállapította és „rosszallásra” ítélte, tekintettel arra, hogy az al bíró „hivatali buzgóságból” követte el tettét és fegyelmi eljárás korábban nem folyt ellene. Az eljárás alá vont bíró védője egyrészt vitatta, hogy a fegyelmi felelősség megállapítását megalapozó vétkes kötelezettség-szegés egyáltalán fenn állt-e, másrészt elkövethette-e a szabályszegést az al bíró, ha az előnyomozás szabályait a Sárga könyv rögzítette. „A jelen esetben egyáltalán nem forog fenn hivatali kötelesség megszegése, mert a sárga könyv sem törvény, sem törvényes rendelet erejével nem bír, bűnvádi eljárásunk annyira hézagos, hogy annak alapján védencem ellen vádat emelni nem lehet.”<sup>84</sup> Sem az első, sem a másodfokon eljáró fegyelmi bíróság nem vette figyelembe a védő védekezését. De nagyobb súllyal vették figyelembe az al bírónak azt a magatartását, hogy a fogházörnt hallgatásra utasította, „mert ezáltal lehetetlenné tette... a királyi járásbíró részére megszabott annak a kötelességnek a teljesítését, hogy a csendőrség által bekísért egyének a csendőrség esetleges visszaéléseire nézve azonnal kihallgattassanak és megvizsgáltassanak...”<sup>85</sup> Az al bíró a Kúria kisebb fegyelmi tanácsához fellebbezett, ahol az ítéletet megváltoztatták és az 1871:VII. 28.§-ban foglalt kisebb rendetlenség miatt figyelmeztették. A Kúria fegyelmi tanácsa megállapította, hogy arra vonatkozóan nincs törvényi rendelkezés, hogy a nyomozás kiegészítése végett ki lehet-e adni vagy sem a fogvatartottakat. Ezért az al bírónak erre irányuló magatartása nem ütközött törvénybe. Az az eljárása viszont eljárási szabályszegés, hogy „a gyanúsítottak kihallgatásáról csak három nappal később vett fel jegyzőkönyvet és csak akkor határozott letartóztatásukról.”<sup>86</sup>

*Párviadal vétsége* miatt indult fegyelmi eljárás 1896-ban egy törvényszéki bíró ellen, akit az első fokon eljáró fegyelmi bíróság fegyelmi vétségben elmarasztalt és 8 nap államfogházra ítél. A párbaj több évszázadok óta a becsületsértés megtorlására irányuló

<sup>82</sup> Bittó István igazságügyi miniszter felszólalása a Képviselőházban.

<sup>83</sup> MNL CSML Szegedi Ítéltábla Elnöki iratok VII.1. 14. doboz 1896.

<sup>84</sup> MNL CSML Szegedi Ítéltábla Elnöki iratok VII.1. 14. doboz 1896 védő beszéde.

<sup>85</sup> MNL CSML Szegedi Ítéltábla Elnöki iratok VII.1. 14. doboz 1896 Szegedi kir. Ítéltábla fegyelmi bíróságának ítélete.

<sup>86</sup> MNL CSML Szegedi Ítéltábla Elnöki iratok VII.1. 14. doboz 1896.

cselekedet volt, amelyet a 19-20. század fordulóján tiltottak ugyan, de a meglévő párbaj kódexek szabályai szerint a társadalmi szokások miatt, mégis elfogadhatónak tartottak. Becsületbeli ügyekben, becsületsértés esetén ugyanis gyakran nem volt más bizonyíték a becsület helyreállítására, ezért, mint istenítéleti forma fennmaradt a mindennapok gyakorlatában. A szóban forgó eset jegyzőkönyve szerint Nagybecskereken a törvényszéki bíró és a gyógyszerész „egy becsületbeli ügyből kifolyólag pisztolypárbajt vívott.” Az ügy érdekessége, hogy bár a bírót jogerősen szabadságvesztésre ítélték, a közvádlo ezt nem indítványozta, sőt fellebbezésében annak a véleményének adott hangot, hogy „a párviadalra való kihívás és kiállítás pedig az általános társadalmi fölfogás szerint jellemet sértő cselekmények közé nem tartozik.”<sup>87</sup> Az ügyész és a bíró fellebbezését követően a Szegedi Ítéltábla az eljárás mellőzését mondta ki arra hivatkozva, hogy „az 1871:VII.20.§-a a párbajt, mint meghatározott fegyelmi vétséget nem tünteti fel.”<sup>88</sup>

Sajnos a bírakat időnként alaptalan panasz érte munkájuk miatt a peres felek részéről. A beérkezett panaszokat minden esetben a törvényszék fegyelmi tanácsának kellett kivizsgálni.<sup>89</sup> B. B. albíró ellen egy ügyvéd terjesztett elő panaszt, mert állítása szerint a bíró „nem úgy vette fel a jegyzőkönyvbe a felperes előterjesztését, ahogy előadta,” egyébként is „a panaszlott albíró a szesz italok élvezetében nem tartja meg a kellő mértéket.”<sup>90</sup> az elrendelt fegyelmi eljárás során megállapítást nyert, hogy az ügyvéd minden állítása alaptalan, sőt az ügyvéd „a bíró iránti köteles tisztelettel össze nem egyeztethető magaviseletet tanúsított.” A bíró jogszerűen járt el, amikor az ügyvédet a tárgyalóteremből kiutasította. Ezzel viszont „kötelességét nem szegte meg.” Az eljárást a bíró ellen megszüntették.

A törvényszékek működésével kapcsolatos legfontosabb feladatokat 1937-ben Konczwald Endre fogalmazta meg a szegedi kir. ítéltábla elnökévé való kinevezése kapcsán: „*a hivatali állások betöltésére irányuló javaslataimban egyedül a rátermettségre leszek figyelemmel, a hivatali személyzet méltányos érdekeit mindig szívemen fogom viselni, igazgatási teendőimben mindig egyenes és nyílt, őszinte leszek, az apróbb hibák elbírálásánál a méltányosság elvét tartom szem előtt, de az erkölcs, a becsület és a bírói tekintély ellen vétőkkel szemben a legszigorúbb álláspontra helyezkedem. De a legfőbb törekvésem a bírói függetlenségnek bárhonnan eredő támadással szemben való megvédése lesz, mert a bírói függetlenség nélkül jó igazságszolgáltatás el nem képzelhető. A bíró soha sem lehet eszköze az állami végrehajtó hatalom gyakorlóinak, a politikai vagy társadalmi irányzatoknak, avagy a hatalmaskodó peres felek tetszésének, mert ezáltal az állam lejtőre kerülne. A bírónak nem lehet más célkitűzése, mint a törvények pártatlan alkalmazása és az igazság keresése. A bírónak nem szabad más zsinórmértéket más, mint a törvény és nem függhet mástól, mint az igazságot kereső lelkiismeretétől.[...] a magyar bíró feladata nem lehet más, minthogy kezében egyedül fegyverével a törvénykönyvvel, a jogrendet védje [...] és legyen féltő gondozója az ősi hagyományoknak.*”<sup>91</sup>

<sup>87</sup> MNL CSML Szegedi Ítéltábla Elnöki iratok VII.1. 14. doboz 1896.

<sup>88</sup> MNL CSML Szegedi Ítéltábla Elnöki iratok VII.1. 14. doboz 1896; JUHÁSZ ANDREA: *A párviadal vétsége és az államfogház-büntetés a Csemegi-kódex szabályozásának tükrében*. In. De iurisprudentia et iure publico VIII. évf. 2014/2. sz.

<sup>89</sup> MNL CSML Szegedi Ítéltábla Elnöki iratok VII.1. 1891-1950, Fegyelmi /3/8/1920. Ivánkovics Árpád; 1933. El. III. C.24. Ungár Elemér; Elnöki iratok 11. sz. doboz Batky Zoltán, 58.sz. doboz, Szalay Zoltán.

<sup>90</sup> MNL CSML Szegedi Ítéltábla Elnöki iratok VII.1. 14.doboz 1896.

<sup>91</sup> Délmagyarország XIII. évf. 278. sz. 1937. december 5.

MÁRIA HOMOKI-NAGY

THE JUDICIAL RESPONSIBILITY ON THE BASIS  
OF ACT IV OF 1869

(Summary)

After the Austro-Hungarian Compromise of 1867, the establishment of the constitutional political system was one of the most important goal of the National Assembly. After the restoration of territorial integrity of Hungary, formation of the unified public administration system and the modern jurisdictional organisation was needed. The Article 1. of Act IV of 1869 declared, that the public administration and jurisdiction are separated, moreover, determined the condition of becoming a judge, the regulation of incompatibility and the questions of judicial responsibility. The paper demonstrates the practical enforcement of this legal provisions on the basis of archival sources of the Court of Appeal of Szeged (Szegedi Ítéltábla), especially in regard to Court of Justice of Szeged (törvényszék) and the district courts (járásbíróság) under the territorial jurisdiction of this institution.